

Εικονίζοντας τη συκοφαντία ή ο πίνακας του Απελλή

/ [Γενικά Θέματα](#)

*Εικονίζοντας τη συκοφαντία
Sandro Botticelli, 1495*

Η ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑ ΚΥΡΙΟΛΕΚΤΙΚΑ: Την εποχή που ήταν νομοθέτης ο Σόλωνας είχε απαγορεύσει με νόμο στους Αθηναίους την εξαγωγή αγροτικών προϊόντων στις άλλες πόλεις κράτη εκτός από το ελαιόλαδο. Μεταξύ των προϊόντων αυτών ήταν και τα σύκα. Όποιος λοιπόν ενημέρωνε τους άρχοντες για αυτούς που έβγαζαν παράνομα σύκα από την Αττική, αυτός ονομαζόταν συκοφάντης και η πράξη του συκοφαντία.

Η ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑ ΑΝΑ ΤΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ: Ο μεγάλος φιλόσοφος Σωκράτης έλεγε για τη συκοφαντία ή κακολογία, καλύτερα μιας και τότε δε χρησιμοποιούνταν ο όρος συκοφαντία για τις διαβολές, πως ο κακόλογος σκοτώνει την τιμή ενός ανθρώπου, ενώ ο φονιάς τη ζωή, αλλά επειδή η τιμή είναι ανώτερη της ζωής, η κακολογία είναι σοβαρότερη του φόνου, μιας κι ο φονιάς σκοτώνει με κίνδυνο της ζωής του

ζωντανούς, ενώ ο κακόλογος με μια κουβέντα και ακινδύνως σκοτώνει και ζωντανούς και πεθαμένους. Ο κυνικός Διογένης συγκρίνοντας συκοφάντες και κόλακες έλεγε: “Απ’ τα άγρια θηρία το χειρότερο δάγκωμα το κάνει ο συκοφάντης, από τα ήμερα ο κόλακας”. Ο Ναπολέων μάλιστα έλεγε: “Οι επιδέξιοι κόλακες συνήθως είναι όχι και λιγότερο επιδέξιοι συκοφάντες”, ταυτίζοντας τις δύο αυτές κατηγορίες ανθρώπων. Συκοφάντης όμως δεν είναι μόνο αυτός που “πρωτοσπέρνει” το ψεύδος αλλά και οι “πολλαπλασιαστές” του. Όταν κάποιος είπε στον Αίσωπο πως λένε για εκείνον τρομερά πράγματα και άρχισε να του τα εξιστορεί, εκείνος απάντησε: “Δολοφόνοι δεν είναι εκείνοι που φτιάχνουν τα μαχαίρια, αλλά εκείνοι που τα χρησιμοποιούν. Έτσι και τώρα: δε με κακολογούν οι συκοφάντες, αλλά εσύ που χρησιμοποιείς τις συκοφαντίες τους”. Ο τραγικός της Αρχαιότητας Μένανδρος, του οποίου διασώθηκαν αποσπάσματα έργων, έγραψε: “Υπάρχουν συκοφαντίες προ των οποίων η αγνότητα χάνει το θάρρος της. Όποιος εύκολα πιστεύει στις συκοφαντίες, ο ίδιος είναι κακός στο χαρακτήρα, ή έχει μυαλό μικρού παιδιού”. Ο Καντ δείχνει αισιόδοξος δίνοντας μια διέξοδο στα θύματα της συκοφαντίας: “Έχε υπομονή, οι συκοφαντίες δεν έχουν μεγάλη διάρκεια ζωής. Η αλήθεια είναι παιδί του χρόνου, δεν θα αργήσει να εμφανιστεί για να σε δικαιώσει.” Αντίθετα ο Ρενάν, υπολογίζοντας ιδιαίτερα τη διαβρωτική της δύναμη, έλεγε: “Μπορούμε να σωθούμε από το δηλητήριο της έχιδνας, αλλά όχι και από εκείνο της συκοφαντίας.”

Ο ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑ: “Η άγνοια είναι τρομερό πράγμα και αιτία πολλών κακών για τους ανθρώπους. Σα μια αχλύ που σκεπάζει τα πράγματα και αμαυρώνει την αλήθεια και κατατρώχει τον βίο του καθένα μας. Μοιάζουμε σαν να περιπλανιώμαστε στο σκοτάδι (...) Άλλοτε σκοντάφτουμε κάπου χωρίς λόγο, άλλοτε

προσπερνάμε αυτό που δεν έπρεπε και αυτό που βρίσκεται κοντά μας και μπροστά στα πόδια μας, δεν το βλέπουμε. Αντίθετα, εκείνο που βρίσκεται εντελώς μακριά μας, φοβόμαστε ότι θα μας δημιουργήσει πρόβλημα. (Ομιλώ...) για τις ψεύτικες διαβολές εναντίων γνωστών και φίλων. Εξ αιτίας τους οικογένειες έχουν αναστατωθεί, πόλεις καταστράφηκαν, πατεράδες εξοργίστηκαν εναντίον των παιδιών τους, αδέρφια μεταξύ τους, παιδιά εναντίον των γεννητόρων τους και εραστές εναντίον των αγαπημένων τους. Επίσης πολλές φιλίες διαλύθηκαν και όρκοι έσπασαν από την πιθανότητα να ισχύουν οι διαβολές.”

Η ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΠΕΛΛΗ: Ο ζωγράφος Απελλής ο Εφέσιος, έπεσε θύμα ολέθριας συκοφαντίας. Είχε διαβληθεί άσχημα ότι συμμετείχε στη συνομωσία του Θεοδώτα στην Τύρο κατά του Πτολεμαίου, βασιλιά της Αιγύπτου, ενώ ο Απελλής δε γνώριζε την Τύρο ούτε τον Θεοδότα. Άλλ’ όμως κάποιος όμοτεχνος

ανταγωνιστής του, ο Αντίφιλος, από φθόνο και ζηλοτυπώντας την τέχνη του, κατήγγειλε στον Πτολεμαίο ότι κάποιος είδε τον Απελλή στην Φοινίκη να συντρώνει με τον Θεοδότα και σε όλο το δείπνο του μιλούσε μυστικά στο αυτί. Στο τέλος ισχυρίστηκε πως η αποστασία της Τύρου προέκυψε κατόπιν συμβουλής του Απελλή. Ο Πτολεμαίος ταραχτήκε τόσο πολύ από τη διαβολή ώστε δεν σκέφτηκε ούτε το πιο λογικό: ότι ήταν ανταγωνιστής του ο διαβάλλων και ότι ο ζωγράφος Απελλής δεν ήταν δε θέση να κάνει τέτοια προδοσία. Και επιπλέον δεν σκέφτηκε πως δεν είχε λόγο να το κάνει, αφού ήταν ευεργέτημένος από αυτόν και έχαιρε γενικής εκτίμησης. Έτσι αμέσως εξεμάνη και άρχισε να φωνάζει κραυγάζοντας κατάρες για τον αχάριστο, τον επίβουλο και συνωμότη. Και αν, όπως λέει κι ο Λουκιανός, δεν ομιλούσε κάποιος από τους παρόντες, που, αγανακτώντας με την αναισχυντία του Αντίφιλου, πως κανέναν από αυτούς δεν συνάντησε ο άνθρωπος, θα τον είχε σκοτώσει. Ο Πτολεμαίος τότε συνήλθε και ντράπηκε τόσο πολύ με αυτά που έγιναν, ώστε δώρισε στον Απελλή 100 τάλαντα και τον Αντίφιλο τον έκανε δούλο του. Ο Απελλής καθώς κρατούσε στη μνήμη του το περιστατικό, αναπαρέστησε την συκοφαντία.

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΑ: Είναι ένας πίνακας ζωγραφικής του Ιταλού αναγεννησιακού ζωγράφου Σάντρο Μποτιτσέλι. Φιλοτεχνήθηκε το 1494-5. Σήμερα βρίσκεται στη συλλογή του μουσείου Ουφίτσι στη Φλωρεντία. Ο Μποτιτσέλι άντλησε το θέμα του από τον πίνακα του Έλληνα καλλιτέχνη της ελληνιστικής περιόδου Απελλή, όπως το περιγράφει ο Λουκιανός στο έργο του: “Περί του μη ραδίως (εύκολα) πιστεύειν διαβολή”. Όταν αποδείχτηκε η αθωότητά του, ο Απελλής αποφάσισε να μεταφέρει το προσωπικό του βίωμα στον πίνακα αυτό. Η περιγραφή του Λουκιανού, μιας και το πρωτότυπο δε διασώθηκε, είναι πάντως αρκούντως κατατοπιστική. Στον δικό του πίνακα, ο αναγεννησιακός ζωγράφος διατήρησε το σκηνικό και τις μορφές από την περιγραφή. Στα δεξιά απεικονίζεται καθιστός σε υπερυψωμένο θρόνο, μέσα σε ανοικτή αίθουσα, ένας βασιλιάς, με μεγάλα γαϊδουρίσια αυτιά, τείνοντας το χέρι του στη Συκοφαντία, που φαίνεται να πλησιάζει.

Δίπλα στο βασιλιά βρίσκονται δύο γυναίκες, η Άγνοια και η Υποψία, που ψιθυρίζουν φήμες στα μεγάλα (ευήκοα στην καχυποψία) αυτιά του βασιλιά, πράγμα που υπονοεί την ανοησία του (γαϊδουρινά αυτιά). Η Συκοφαντία, πλησιάζοντας από τα αριστερά, είναι μια πολύ όμορφη γυναίκα, που έχει κάτι πάνω της που υπονοεί την απάτη και την παρόρμηση. Στο αριστερό της χέρι κρατά έναν αναμμένο δαυλό (που τα φέρνει όλα στο “φως”), ενώ με το δεξί τραβά έναν νέο από τα μαλλιά. Εκείνος υψώνει απεγνωσμένα τα χέρια στον ουρανό επικαλούμενος θεούς να υπερασπιστούν την αθωότητά του. Τη Συκοφαντία καθοδηγεί ένας χλωμός άντρας με διαπεραστικά μάτια, παραμορφωμένος, και αποστεωμένος σαν από σοβαρή ασθένεια. Είναι ο Φθόνος. Δυο άλλες κοπέλες, η Μοχθηρία κι η Απάτη,

ενθαρρύνουν τη Συκοφαντία, στολίζοντάς την. Πιο πίσω με μαύρα πένθιμα πέπλα και ξέπλεκα μαλλιά, έρχεται η Μετάνοια. Κοιτά δακρυσμένη πίσω της, περιμένοντας ντροπαλά το πλησίασμα της Αλήθειας. Η Αλήθεια γυμνή, όπως δηλαδή πρέπει να είναι πάντα η αλήθεια, δείχνει τον ουρανό ελπίζοντας στην παρέμβαση του Θεού. Είναι πανέμορφη, αντίθετα με τη Μετάνοια, που είναι ηλικιωμένη και θλιμμένη, με φθαρμένα ρούχα. Είναι γυμνή, καθώς δεν έχει να κρύψει τίποτα και η έκφραση του προσώπου της, όπως και η στάση του σώματός της, δείχνου επίκληση της ουράνιας δικαιοσύνης.

ΑΓ. ΓΡΑΦΗ - ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ: Το να σηκώνει κανείς το σταυρό της συκοφαντίας είναι άθλος. Η συκοφαντία είναι μέγας πόνος για τον συκοφαντούμενο και φοβερή δοκιμασία για την πνευματική του υπόσταση. Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος έλεγε: “ Δεν υπάρχει τίποτε πιο αφόρητο για όσους υφίστανται την οδύνη της συκοφαντίας, γιατί η συκοφαντία είναι πραγματικά δάγκωμα για την ψυχή.” Γι’ αυτό και ο προφητάνακτας Δαβίδ έλεγε προς τον Κύριο: «Λύτρωσέ με από τις συκοφαντίες των ανθρώπων και θα φυλάξω τις εντολές σου». Για τους Αγίους Πατέρες συκοφαντία είναι ακόμη οι ανακρίβειες, οι υπερβολές, οι εύκολες κρίσεις και κατακρίσεις, που ασύστολα σήμερα διατυπώνονται από μερικούς για οποιονδήποτε πέφτει στην κριτική τους, που καταντούν δυσφημιστικές και συκοφαντικές για το πρόσωπο του πλησίον. Πώς όμως ο συκοφαντούμενος θα αντιμετωπίσει την προσβολή στο πρόσωπό του; Μόνο με υπομονή, σιωπή, ταπείνωση και προσευχή, χωρίς να καλλιεργεί εκδικητικότητα για τον συκοφάντη, φροντίζοντας, κι αυτό είναι το πιο δύσκολο, μα είναι Μίμηση Χριστού, να βοηθήσει και τον άνθρωπο που τον αδικεί, να καταλάβει το σφάλμα του και να διορθωθεί. Ο Μ. Βασίλειος απαντώντας σε συκοφαντίες μιας αιρετικής της έγραψε τα εξής:

“Προτιμώ από τους γήινους δικαστές, να περιμένω τον Ουράνιο Δικαστή, που ξέρει να υπερασπίζεται κάθε είδους αδικία καλύτερα από τον καθένα.” Ο συκοφάντης, όταν ιδίως μας συκοφαντεί για θέματα πίστης, γίνεται αίτιος για να πάρουμε μεγάλη Χάρη, κι αυτό το δηλώνει ο ίδιος ο Κύριος: “ Μακάριοι είσθε όταν σας μισήσουν ... και σας χλευάσουν και δυσφημήσουν το όνομά σας εξαιτίας του Υιού του ανθρώπου. Να χαίρεσθε και να αγάλλεσθε (...) γιατί θα είναι μεγάλος ο μισθός σας, (μεγάλη δηλαδή η Χάρη), που θα λάβετε στον Ουρανό.”

ΕΠΙΜΥΘΙΟ: Ο λαός λέει πολύ σοφά για τα συκοφαντούμενα θύματα: “Τα καρποφόρα δέντρα πετροβολούνται”, ενώ με την άποψη αυτή συμφωνεί και ο δημιουργός του Γκιούλιβερ, ο μεγάλος ψυχογράφος Ιωνάθαν Σουίφτ: “Η συκοφαντία συνήθως χτυπάει τους άξιους ανθρώπους, όπως τα σκουλήκια ρίχνονται επάνω στα καλύτερα φρούτα.” Όμως, σε τελική ανάλυση, ο συκοφάντης αναφύεται από κακή

προαίρεση, ζηλοτυπία, μνησικακία, ακόμη και μίσος, ενώ η συκοφαντία είναι η εκδίκηση των ανάνδρων! Μια οσιακή μορφή του καιρού μας, ο γέροντας Ιωσήφ Βατοπαιδινός έλεγε: “Η συκοφαντία είναι το απαισιότερο φάσμα του μίσους και της κακότητας και το οδυνηρότερο τραύμα γι’ αυτόν που την υφίσταται. Η συκοφαντία είναι το αμυντικό όπλο της κατωτερότητας. Επειδή δεν μπορεί να σκεπάσει τη γύμνωση και ευτέλειά της, προσπαθεί να αμαυρώσει αυτούς που βρίσκονται πιο ψηλά για να δικαιωθεί, όπως νομίζει.”

Του Κωνσταντίνου Αθ. Οικονόμου

Δασκάλου – συγγραφέα

Πηγές: maccunion.wordpress.com – fdathanasiou.wordpress.com